

แนวทางการบริหารจัดการศพนิรนามในสุสาน: การฝังศพนิรนามและการจัดการศพนิรนาม หลังการฝัง

Guidelines for managing unidentified remains in cemetery: Unidentified remains burial and Unidentified remains post-burial management

อรอุมา ตั่งสมสุข*

Onuma Tangsomsuk

■ บทคัดย่อ

การตรวจพิสูจน์เพื่อระบุบุคคลของศพนิรนามดำเนินการเพื่อให้ทราบว่าศพนิรนามนั้นเป็นใคร และเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ถึงแม้ว่าบุคคลนั้นจะเสียชีวิตไปแล้วก็ตาม ซึ่งกระบวนการนี้จะช่วยนำไปสู่การสืบสวนสอบสวนดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดสำหรับกรณีที่สงสัยว่าเป็นคดีฆาตกรรม ปัจจุบันยังคงมีศพนิรนามจำนวนมากที่ยังรอการตรวจพิสูจน์เพื่อยืนยันบุคคล สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องนี้ ดังนั้นจึงนำไปสู่การจัดทำระบบการฝังศพนิรนามให้เป็นมาตรฐาน เพื่อการได้มาซึ่งข้อมูลการฝังศพนิรนามที่มีความถูกต้อง รวมถึงแนวทางการจัดการศพนิรนามหลังจากฝังเพื่อการจัดเก็บรักษาโครงกระดูกให้มีสภาพสมบูรณ์ จากการศึกษาข้อมูลการฝังศพนิรนามจำนวน 9 หลุมในสุสานและศึกษาระยะเวลาการเน่าเปื่อยของศพในสุสานในเวลา 1 ปี พบว่า การฝังศพนิรนามที่เป็นระบบส่งผลให้เกิดความแม่นยำและเชื่อถือได้ในการติดตามการฝังศพนิรนามและการขุดศพนิรนาม ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนการฝังศพนิรนามที่กำหนดขึ้น การทำแผนผังหลุมศพ การจัดทำป้ายศพที่คงทน การถ่ายภาพศพก่อนฝัง

* นักนิติวิทยาศาสตร์ชำนาญการ กลุ่มตรวจวิเคราะห์กระดูก สถาบันนิติวิทยาศาสตร์

Forensic Scientist Professional level, Skeleton Analysis Section, Central Institute of Forensic Science

Received: March 17, 2020 Revised: June 26, 2020 Accepted: December 14, 2020

การควบคุมด้วยทะเบียนคุมการฝังศพเพื่อการตรวจสอบข้อมูล วิธีการที่เป็นระบบในการบันทึกข้อมูลการฝังศพในสุสานช่วยให้การขุดศพและการตรวจวิเคราะห์กระดูกทางห้องปฏิบัติการได้อย่างแม่นยำ นอกจากนี้มีการจัดการพื้นที่ฝังศพนิรนามเพียงพอในแต่ละปี สามารถวางแผนขุดศพนิรนามในช่วงเวลาที่เหมาะสมเพื่อจัดเก็บโครงกระดูกศพนิรนามที่สภาพสมบูรณ์ในการตรวจพิสูจน์อัตลักษณ์บุคคลเพื่อประโยชน์ในการติดตามศพนิรนามหรือคนหายต่อไป อย่างไรก็ตามต้องมีภาระหรือร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านศพนิรนามและศพไร้ญาติ เพื่อกำหนดแนวทางการจัดการศพร่วมกันอย่างเป็นระบบ มีมาตรฐานเดียวกันและถูกต้องตามกฎหมาย

คำสำคัญ: ศพนิรนาม, การฝังศพ, การพิสูจน์อัตลักษณ์บุคคล

■ Abstract

The examination and proper analysis of human remains is a very important process in establishing the identity of deceased persons, as well as protecting their rights and civil liberties, even if that person has passed away. This combined scientific and legal process assists in the investigation and prosecution of offenders when homicide is suspected. Currently, in Thailand, there are many unidentified human remains awaiting identification and verification that fall under the responsibility of the Central

Institute of Forensic Science (CIFS). The CIFS recognizes the extreme importance of human identification and as a result, has established standardized procedures for the temporary burial and subsequent identification to ensure the accuracy of unidentified human remains. This procedure includes standardized guidelines and protocols to manage and track unidentified bodies after burial in a cemetery to ensure that skeletonized human remains are properly stored and maintained in good condition.

A study of nine graves unidentified burials and the stages of bodily decomposition conducted by CIFS over a period of one year revealed that a systematic protocol resulted in the accurate and reliable tracking and exhumation of unidentified human remains. The protocol included information on the condition of the body prior to temporary burial in a cemetery, interment in a marked and numbered in-ground concrete grave, notation on a plat map, and photographs of the remains before being buried, and a logbook documenting all of this information. A systematic approach documenting the condition of the body and location of the remains in the cemetery facilitated the accurate exhumation and laboratory examination of unidentified human remains. Additionally, the study revealed that there are enough graves in the cemetery to hold unidentified bodies each year, thereby

allowing the CIFS to plan for the excavation of unidentified bodies at the appropriate time and to be able to house/store the remains in a suitable and secure condition until they are identified. While it is beneficial to track unidentified bodies and missing persons, it is also important to have a good working relationship and open lines of communication between medical-legal agencies responsible for the examination and identification of unidentified and unclaimed bodies. A good working relationship along with shared information, standardized procedures, and established protocols will allow for the effective management of data and the accurate and timely identification of human remains.

Keywords: Unidentified Remains, Bodies, Burial, Human Identification

■ บทนำ

“ศพนิรนาม” หมายความว่า ศพหรือชิ้นส่วนอวัยวะของมนุษย์ที่ทำให้เชื่อหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีบุคคลใดเสียชีวิต โดยไม่สามารถระบุได้ว่าศพหรือชิ้นส่วนอวัยวะเป็นบุคคลใด (ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสนับสนุนการปฏิบัติงานติดตามคนหายและพิสูจน์ศพนิรนาม พ.ศ. 2558, 2558) ในปัจจุบันศพนิรนามที่ยังไม่สามารถระบุได้ว่าเป็นใคร เกิดได้จากหลายปัจจัย ได้แก่ คนหายคนนิรนามที่อยู่ในสถานแรกรับ คนไร้ที่พึ่ง คนเร่ร่อนหรือไร้ที่อยู่ (homeless)

พบทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ เช่น ประเทศอินเดีย คนไร้บ้านที่อาศัยในเมืองจำนวนมากกลายเป็นเหยื่อในคดีฆาตกรรม (Chattopadhyay, Shee, & Sukul, 2013) และในประเทศสหรัฐอเมริกามีการเพิ่มขึ้นของศพนิรนามจากการถูกฆาตกรรมและเหยื่อจากอุบัติเหตุ และรวมถึงผู้สูญหายที่เกิดจากภัยทางธรรมชาติ (Sixwise.com, 2011) นอกจากนี้ การหลบหนีเข้าเมืองผิดกฎหมายจากประชากรที่มาจากประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งบุคคลเหล่านี้ อาจเสียชีวิตหรือสูญหายจากสถานการณ์เหยื่อของการค้ามนุษย์ เจตนาที่จะสูญหายเอง การบังคับบุคคลให้สูญหายโดยการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐหรือผู้มีอำนาจในสังคม หรือผู้ป่วยที่มีอาการทางสมองจนไม่สามารถบอกได้ว่าตัวเองเป็นใคร ดังนั้นบุคคลเหล่านี้ มีแนวโน้มจะกลายเป็นศพนิรนาม ในสหรัฐอเมริกาหลายคนเชื่อว่าคนหายและศพนิรนามควรถูกมองว่าเป็นวิกฤติ (Elkins, Tant, & Covington, 2019) จากการรายงานของสำนักงานแพทย์ที่เกี่ยวข้องกับการชันสูตรศพ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการสอบสวนการตาย ในปี ค.ศ. 2004 พบว่า ทุกปีมีศพนิรนาม ประมาณ 4,400 ราย ศพนิรนามเหล่านี้ประมาณ 1,000 ราย ยังไม่สามารถระบุบุคคลได้หลังจากเสียชีวิตผ่านไป 1 ปี และจำนวน 600 ราย ถูกฝังหรือเผา และพบว่า มีเพียง 50 เปอร์เซ็นต์ของสำนักงานแพทย์สอบสวนของประเทศสหรัฐอเมริกา ที่ได้เก็บบันทึกข้อมูลของศพนิรนาม เช่น ภาพถ่ายทางรังสี (x-rays) สารพันธุกรรม (DNA) หรือลายพิมพ์นิ้วมือ (fingerprints) (Sixwise.com, 2011) ศพนิรนามในสหรัฐอเมริกาประมาณ 40,000 ศพ ถูกเก็บไว้ในสำนักงานแพทย์สอบสวนของประเทศ

สหรัฐอเมริกา เพราะไม่สามารถระบุตัวตนได้ แต่มีศพนิรนามประมาณ 6,000 ศพ เท่านั้นที่ถูกป้อนเข้าสู่ฐานข้อมูลของศูนย์ข้อมูลอาชญากรรมแห่งชาติ (The National Crime Information Center database: NCIC) (Ritter, 2007)

ถึงแม้ว่าจะมีการบันทึกข้อมูลของศพนิรนามเก็บไว้ในฐานข้อมูลศพนิรนาม แต่พบว่าศพนิรนามจำนวนมากถูกฝังหรือเผาก่อนที่จะระบุตัวบุคคลและปราศจากการบันทึกข้อมูลที่สำคัญ เช่น ข้อมูลทางทันตกรรมหรือสารพันธุกรรม (Halber, 2016) เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนเกี่ยวกับการจัดการศพนิรนามของประเทศสหรัฐอเมริกา ผู้เขียนจึงนำเสนอตัวอย่างการจัดการศพนิรนามของสำนักงานแพทย์สอบสวน (Department of the Medical Examiner) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการสอบสวนการตายในเมืองไฮโนลูลูมลรัฐฮาวาย ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้ข้อมูลจากรักษาการหัวหน้าแพทย์สอบสวน (Acting Chief Medical Examiner) กรณีพบศพนิรนาม มีการปฏิบัติดังนี้ เจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวนจะทำการเก็บลายพิมพ์นิ้วมือศพ และจัดส่งไปยังหน่วยงาน Federal Bureau of Investigation (FBI) และตำรวจท้องที่ เพื่อการระบุบุคคล แต่ถ้าลายพิมพ์นิ้วมือของศพไม่ตรงในฐานข้อมูล จะดำเนินการใช้ข้อมูลจากภาพถ่ายรังสีที่ว่างกาย (body x-rays) หรือข้อมูลภาพถ่ายรังสีของฟัน (dental x-ray) เพื่อการพิสูจน์อัตลักษณ์บุคคล ในขณะที่ศพนิรนามที่มีการชันสูตรเรียบร้อยแล้วจะถูกเก็บไว้ที่ห้องศพของสำนักงานแพทย์สอบสวน (Medical Examiner office) โดยเจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวนมีวิธีการที่จะติดตามพิสูจน์ทราบได้ว่าศพนิรนามนี้คือใคร แต่ถ้าไม่สามารถระบุตัวบุคคลได้ เจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวน จะเก็บข้อมูลต่าง ๆ ของศพไว้

ได้แก่ ภาพถ่ายรังสีที่ว่างกาย (body x-rays) หรือภาพถ่ายรังสีของฟัน (dental charting/x-rays) สารพันธุกรรม (DNA) ลายพิมพ์นิ้วมือ (fingerprints) และข้อมูลอื่น ๆ ที่จำเป็นที่ช่วยในการพิสูจน์อัตลักษณ์บุคคล ลงในระบบ National Missing and Unidentified Persons System (NamUS) เพื่อเป็นฐานข้อมูลศพนิรนามและนำไปสู่การเปรียบเทียบในฐานข้อมูลคนหายต่อไป โดย NamUS.gov เป็นองค์กรที่ให้บริการเทคโนโลยีและข้อมูลเพื่อช่วยแก้ไขคดีที่ยังไม่คลี่คลาย (cold case) ในสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากสถาบันความยุติธรรมแห่งชาติ (National Institute of Justice) NamUs เป็นหน่วยงานที่ถือเป็นช่องทางหนึ่งที่ประชาชนสามารถใช้ระบบเพื่อค้นหาญาติที่สูญหายหรือเสียชีวิต โดยการป้อนข้อมูลเช่น อายุ เพศ รัฐ และเมืองที่เกี่ยวข้องกับการหายตัวไป ซึ่งสามารถสืบค้นข้อมูลผ่านฐานข้อมูลออนไลน์ซึ่งประกอบด้วยฐานข้อมูลผู้สูญหาย ศพนิรนามและศพไร้ญาติ โดยศพนิรนามที่ไม่สามารถระบุบุคคลได้นั้น สำนักงานแพทย์สอบสวน (Medical Examiner office) ของเมืองไฮโนลูลูจะส่งศพไปยัง MedQuest office เพื่อทำการเผาศพ จากนั้น MedQuest office จะมอบหมายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเผาศพท้องถิ่น (funeral home) ดำเนินการเผาศพ

ประเทศสหรัฐอเมริกาในอดีต ได้รับการสนับสนุนเงินจากรัฐให้มีการฝังศพนิรนามหรือคนไร้ที่อยู่ในพอดเตอร์ฟิลด์ (Potter's fields) รัฐนิวยอร์ก โดยรัฐเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายของงานศพและการฝังศพนิรนาม รัฐจึงมีแนวโน้มที่จะมองหากการจัดการศพเหล่านี้โดยให้มีค่าใช้จ่ายรวมทั้งน้อยที่สุด ตลอดศตวรรษที่ยี่สิบ เมืองส่วนใหญ่

เปลี่ยนจากการฝังศพใน Potter's fields ไปเป็นการเผาศพ (Elkins et al., 2019) ทุกวันนี้เกือบทุกเมืองในสหรัฐอเมริกามีการเผาศพที่ไม่มีการอ้างสิทธิ์หรือศพไร้ญาติ (Unclaimed people) การปฏิบัตินี้มีค่าใช้จ่ายที่น้อยที่สุดและถูกกำจัดอย่างหมดจด และประมาณ 15 รัฐให้เงินทุนบางส่วนสำหรับการฝังศพไร้ญาติหรือเผาศพไร้ญาติ ซึ่งหลังจากการเผาศพทุกเมืองมีกฎแตกต่างกันไปสำหรับการจัดการซากศพ เช่น นครลอสแอนเจลิส เก็บรักษาไว้เป็นเวลาสามปีแล้วจะฝังไว้ในหลุมศพรวมกัน (mass grave) ถ้าไม่มีการอ้างสิทธิ์ และในพอดเดอรส์ฟิลด์ (Potter's fields) ในรัฐนิวยอร์ก มีโครงการที่เรียกว่า Hart Island Project ที่มุ่งมั่นที่จะสร้างแผนที่และรายชื่อผู้เสียชีวิตที่ถูกฝังจำนวน 67,004 คน มาตั้งแต่ปี 1980 (Solomon, 2018)

สำหรับประเทศไทย ปัจจุบันข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการจัดการศพนิรนามหลังจากได้มีการตรวจพิสูจน์แล้วของพนักงานสอบสวน ผู้รับผิดชอบคดี จะมีการดำเนินการดังนี้ กรณีเป็นศพที่ไม่มีทายาท ญาติ หรือผู้มีสิทธิมาติดต่อ หรือเป็นศพที่ยังไม่ทราบว่าเป็นใคร ศพเหล่านี้จะถูกเก็บรักษาไว้ ณ สถานที่ชันสูตรศพอย่างน้อย 3 วัน หลังจากนั้นจะแจ้งเทศบาลท้องถิ่น สมาคมหรือมูลนิธิเพื่อรับศพไปฝังที่สุสาน โดยมีการจัดทำทะเบียนส่งศพฝัง มีการจัดทำแผ่นป้ายชื่อศพระบุข้อมูลที่สำคัญของศพ เช่น วันที่ส่ง หมายเลขหลุมฝังศพ เหตุตาย และระบุนามเลขศพบนผ้าห่อศพและตัวศพ เป็นต้น โดยพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ มีหน้าที่ดำเนินการสืบสวนให้ทราบว่าผู้ตายเป็นใคร จนนำไปสู่การคืนศพให้แก่ญาติที่มาขอรับศพ ซึ่งเป็นอำนาจของพนักงานสอบสวนผู้รับชอบ

(อภิรักษ์ นักรไ้, 2560) จากแนวทางการปฏิบัติของพนักงานสอบสวนกรณีศพนิรนาม ไม่ได้กล่าวถึงการเผาศพนิรนามหลังจากฝังที่สุสานของมูลนิธิ ดังนั้นยังไม่มีความชัดเจนเกี่ยวกับการจัดการศพนิรนามและศพไร้ญาติหลังจากฝังที่สุสานมูลนิธิ รวมถึงยังไม่มีความชัดเจนเกี่ยวกับการอนุญาตให้เผาทำลายศพนิรนามและศพไร้ญาติ

ในส่วนของสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นหน่วยงานในสังกัดกระทรวงยุติธรรม มีบทบาทหน้าที่หลักในด้านการชันสูตรศพและการตรวจพิสูจน์อัตลักษณ์ศพนิรนามเพื่อการระบุบุคคลนำไปสู่การส่งศพคืนให้แก่ญาติของผู้เสียชีวิต ศพนิรนามหลังจากชันสูตรแล้วจะถูกเก็บรักษาในตู้แช่ศพของโรงพยาบาลเพื่อรอการติดต่อจากญาติ ประมาณ 2-3 สัปดาห์ กรณีศพนิรนามที่ยังไม่สามารถพิสูจน์บุคคลได้ว่าเป็นใครหรือไม่สามารถติดตามญาติหรือส่งกลับคืนญาติได้นั้น จะมีการนำศพส่งไปฝังยังสุสานสว่าง อริยะธรรมสถาน จังหวัดนครนายก

ที่มาและความสำคัญของปัญหาด้านการฝังศพนิรนามในสุสาน

กองพัฒนาระบบการติดตามคนหายและการพิสูจน์ศพนิรนาม สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ มีภารกิจหลักในการรับแจ้งเรื่องศพนิรนามและการตรวจพิสูจน์ศพนิรนามเพื่อระบุตัวบุคคล ในปี พ.ศ. 2552 สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ร่วมกับพุทธสมาคมสว่างอริยะธรรมสถาน จังหวัดนครนายก ได้ดำเนินการขุดศพนิรนาม (ศพนิรนามที่ชันสูตรในปีพ.ศ. 2545-2548) จำนวน 336 ศพ เพื่อจัดเก็บและดูแลรักษาโครงกระดูก ทำให้ทราบข้อเท็จจริง ที่มาและความสำคัญของปัญหา เช่น

1. ศพนิรนามถูกฝังแบบกระจัดกระจาย ไม่มีแบบแผน ทำให้เกิดความยุ่งยากในการบริหารจัดการ

2. การขุดศพนิรนาม (ศพที่ชั้นสุตฺรในปี พ.ศ. 2545-2548) ในปีพ.ศ. 2552 จำนวน 336 ศพ จากการประมาณโดยเฉลี่ยศพนิรนามเหล่านี้ ถูกฝังเป็นระยะเวลา 4-7 ปี ตามลำดับ สภาพกระดูกมากกว่าร้อยละ 50 ของศพที่ขุดขึ้นมาทั้งหมด กระดูกมีสภาพไม่สมบูรณ์ผุกร่อนและเสื่อมสภาพค่อนข้างมาก ส่งผลกระทบต่อการตรวจพิสูจน์สารพันธุกรรมเพื่อการระบุบุคคล และการตรวจวิเคราะห์กระดูก

3. ศพนิรนามมีการดำเนินการส่งฝังในทุกปี เฉลี่ยปีละ 100 ศพ ทำให้จำนวนหลุมฝังศพไม่เพียงพอ ดังนั้นในทุกปีจึงต้องมีการวางแผนการขุดศพนิรนาม เพื่อเตรียมพื้นที่หลุมฝังศพสำหรับการฝังศพนิรนามในปีถัดไป/ต่อไป

4. ระยะเวลาที่เหมาะสมในการฝังศพจากสภาพศพสมบูรณ์จนถึงกลายเป็นโครงกระดูกสมบูรณ์ เพื่อประโยชน์ในด้านการขุดศพโครงกระดูกที่มีสภาพสมบูรณ์ขึ้นจากหลุมเพื่อการทำความสะอาดและเก็บรักษา

จากข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น จึงได้นำไปสู่การหาแนวทางการดำเนินงานเกี่ยวกับศพนิรนาม และวางระบบการฝังศพนิรนาม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. จัดทำระบบการฝังศพนิรนามของสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ ภายในสุสานสว่าง อริยะธรรมสถาน ให้มีมาตรฐานมีความถูกต้อง

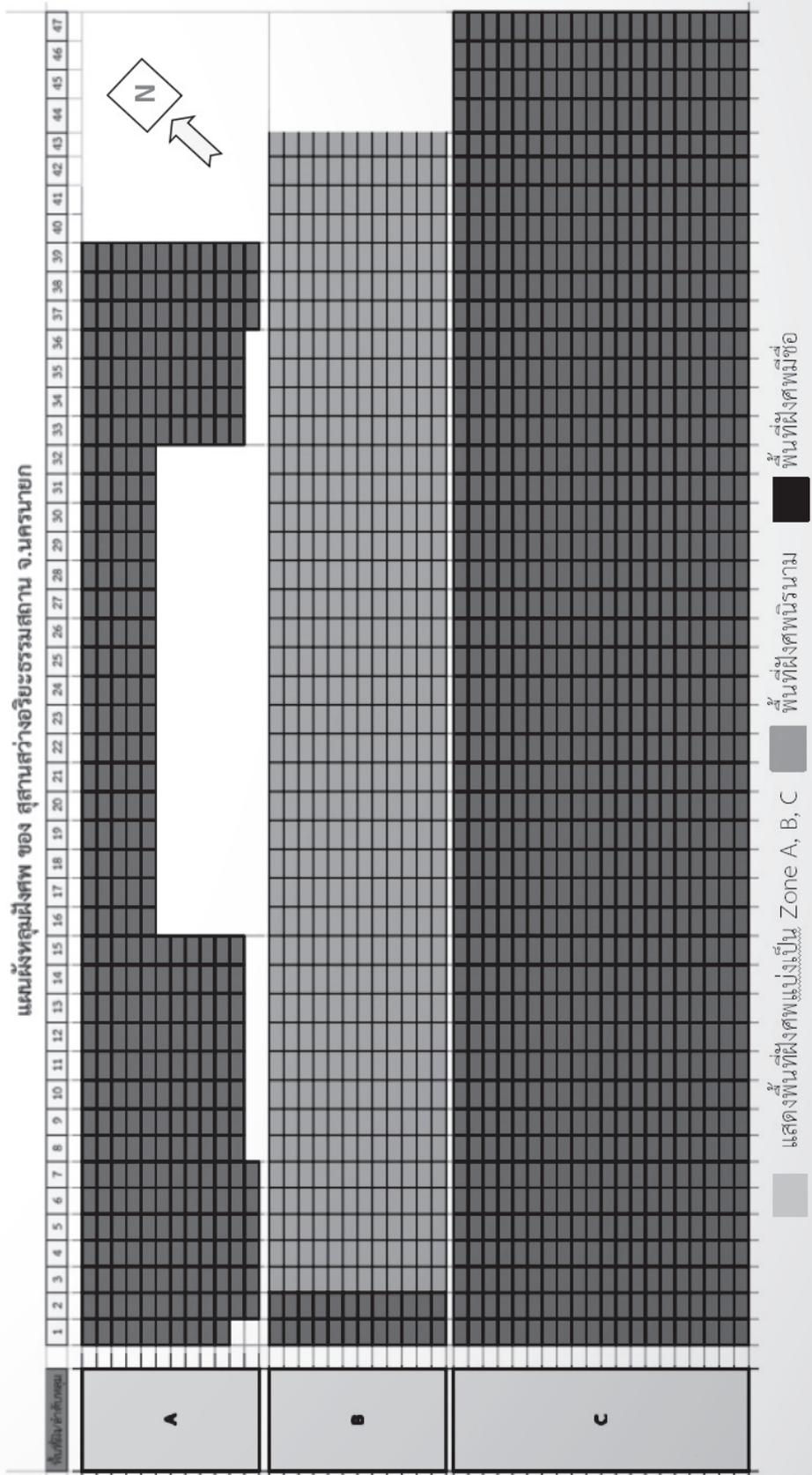
ของข้อมูล สามารถเข้าถึงข้อมูลการฝังศพและตรวจสอบได้

2. เป็นแนวทางในการสร้างมาตรฐานการฝังศพภายในประเทศให้แก่สุสานของมูลนิธิต่าง ๆ ทั่วประเทศ รวมทั้งเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างระบบมาตรฐานการบริหารจัดการศพในทุกด้าน ได้แก่ การฝังศพ การขุดศพ และการดูแลรักษาโครงกระดูกหลังจากการขุดศพ เพื่อให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นในระบบการฝังศพ เชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมว่าจะไม่มีความผิดพลาดในการส่งศพคืนแก่ญาติ

แนวทางการบริหารจัดการศพนิรนามในสุสาน

การจัดทำระบบการฝังศพนิรนามที่อยู่ในความดูแลของสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ในสุสานสว่าง อริยะธรรมสถาน เกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2555 โดยเริ่มจากการจัดประชุมเพื่อหาแนวทางการทำงานร่วมกันระหว่างสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ และพุทธสมาคมสว่าง อริยะธรรมสถาน ในเรื่องของการฝังศพนิรนาม และได้ขออนุญาตเก็บข้อมูลการฝังศพทั้งหมดของสุสานสว่าง อริยะธรรมสถาน จังหวัดนครนายก โดยการสำรวจพื้นที่ภายในสุสาน ศึกษาสภาพแวดล้อมของสุสาน และการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้เขียนได้ศึกษาและกำหนดแนวทางการจัดทำระบบการฝังศพนิรนามและการจัดการศพนิรนามหลังการฝังดังต่อไปนี้

รูปภาพที่ 1 แสดงแผนผังของศาลากลางอริyaratสถาน

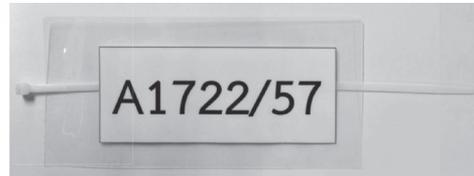
จากการสำรวจพื้นที่และจำนวนหลุมฝังศพ ผู้เขียนได้จัดทำแผนผังหลุมศพระบบใหม่ขึ้นมา แทนการใช้ระบบเดิมในปี พ.ศ. 2555 โดยมีการกำหนดทิศในแผนผังเพื่อช่วยในการอ่านแผนผัง แบ่งพื้นที่ออกเป็น 3 ส่วนและกำหนดสัญลักษณ์ แต่ละพื้นที่เป็น ABC (รูปภาพที่ 1) และได้จัดทำระเบียบวิธีการปฏิบัติงานเรื่องการฝังศพนिरนามที่อยู่ในความดูแลของสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ เพื่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการฝังศพนिरนาม มีความเข้าใจและปฏิบัติในแนวทางเดียวกัน โดยได้กำหนดขั้นตอนการฝังศพนिरนามที่ครอบคลุมทุกขั้นตอน เพื่อป้องกันความผิดพลาดในการฝังศพ มีการบันทึกภาพศพนिरนามก่อนฝังเพื่อการตรวจสอบย้อนหลัง และการบันทึกข้อมูลการฝังศพลงทะเบียนคุมการฝังศพนिरนาม โดยจัดทำเป็นเอกสารคุณภาพ และมีการเก็บข้อมูลทั้งแบบเอกสารและข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์โดยเริ่มดำเนินการฝังศพนिरนามตามระบบในเดือนมกราคม พ.ศ. 2556 สามารถสรุปสาระสำคัญของการฝังศพนिरนามได้ดังต่อไปนี้

1. มีการตรวจสอบข้อมูลศพนिरนามเพื่อการส่งฝัง ออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ (1) ข้อมูลการรับแจ้งศพนिरนามและการดำเนินการของศพนिरนาม กรณีศพนिरนามที่ยังไม่มีการเปลี่ยนชื่อนามสกุล ต้องจัดทำป้ายหมายเลขศพนिरนามเพื่อการส่งฝัง และ (2) กรณีศพส่งฝังต้องตรวจสอบความถูกต้องของหมายเลขศพที่ข้อมือศพกับเอกสารการส่งฝัง

2. การจัดทำป้ายหมายเลขศพนिरนาม ผู้เขียนพบว่าการใช้กระดาษพื้นสีขาว ตัวอักษรตัวพิมพ์สีดำ โดยกำหนดขนาดของป้ายศพประมาณ 10 X 21 เซนติเมตร นำมาเคลือบแผ่นพลาสติก

ด้วยเครื่องเคลือบจะได้ป้ายหมายเลขศพที่คงทน และมองเห็นได้ง่ายเมื่อศพถูกฝังในหลุมเป็นเวลานาน และนำส่งป้ายศพไปยังห้องศพเพื่อใช้ในการฝังศพ (รูปภาพที่ 2)

รูปภาพที่ 2 ตัวอย่างป้ายหมายเลขศพนिरนาม

1. ศพนिरนามจะถูกฝังในบริเวณที่สถาบันนิติวิทยาศาสตร์กำหนด โดยเจ้าหน้าที่สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ที่ประจำสุสานสว่างอริยะธรรมตามขั้นตอนที่กำหนด ดังนี้

1) ตรวจสอบความถูกต้องของหมายเลขศพที่ข้อมือศพ

2) ถ่ายภาพหน้าตรงศพ พร้อมกับป้ายหมายเลขศพ

3) ห่อศพด้วยผ้าดิบ นำป้ายหมายเลขศพ คล้องที่ศีรษะของศพ

4) กำหนดหมายเลขหลุมฝังศพตามแผนผังหลุมศพระบบใหม่

5) นำศพใส่โลงไม้อัดที่เตรียมไว้ภายในหลุมและปิดหลุมด้วยฝาปูนซีเมนต์

2. การจัดการข้อมูลการฝังศพนिरนาม โดยเจ้าหน้าที่สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ประจำสุสานสว่างอริยะธรรมสถาน ทำการบันทึกข้อมูลศพนिरนามที่ส่งฝังลงทะเบียนคุมการฝังศพนिरนาม และรวบรวมข้อมูลภาพศพ ก่อนฝัง และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการฝังศพนिरนาม เพื่อการตรวจสอบความถูกต้อง

3. จัดทำเอกสารภาพศพนิรนามก่อนฝัง และตรวจสอบความถูกต้องและบันทึกข้อมูล

นอกจากนี้ได้ศึกษาวิจัยเพื่อหาระยะที่มีความเหมาะสมในการฝังศพจากสภาพศพสมบูรณ์จนถึงกลายเป็นโครงกระดูกสมบูรณ์เพื่อการขุดศพนิรนามโครงกระดูกขึ้นจากหลุมให้คงสภาพสมบูรณ์มากที่สุด สืบเนื่องจากการขุดศพนิรนาม ในปี พ.ศ. 2552 พบว่ากระดูกที่ผ่านการถูกฝังในหลุมศพของสุสานสว่างอริยธรรมสถาน จังหวัดนครนายก เป็นเวลานานตั้งแต่ 4 ปีขึ้นไป มีการเสื่อมสภาพของกระดูกค่อนข้างมาก ดังนั้นกลุ่มตรวจวิเคราะห์กระดูก จึงได้มีการศึกษาวิจัยควบคู่กับการจัดทำระบบการฝังศพนิรนาม ในเรื่อง “การศึกษาระยะเวลาการเน่าเปื่อยของศพในสุสาน” วัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาระยะเวลาการเปลี่ยนแปลงสภาพหลังการฝังของศพที่ผ่านการชันสูตรจนกลายเป็นโครงกระดูกโดยสมบูรณ์ (2) เพื่อหาระยะเวลาที่เหมาะสมสำหรับการนำกระดูกขึ้นจากหลุมเพื่อให้โครงกระดูกมีสภาพที่ดีที่สุดเหมาะสมกับการตรวจวิเคราะห์ และ (3) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพศพที่ถูกฝังที่หลุมศพ ณ สุสานสว่างอริยธรรมสถาน จังหวัดนครนายก

โดยได้ศึกษาวิจัยจากตัวอย่างศพนิรนามของสถาบันนิติวิทยาศาสตร์จำนวน 9 ศพ โดยศพทั้งหมดถูกฝัง ณ สุสานสว่างอริยธรรมสถาน จังหวัดนครนายก ซึ่งเป็นสถานที่ฝังศพเดียวกัน สภาพแวดล้อมเดียวกันกับศพนิรนามที่ถูกขุดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2552 ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2556 จนถึง ธันวาคม พ.ศ. 2556 โดยได้บันทึกข้อมูลการเปลี่ยนแปลงสภาพศพหลังถูกนำมาฝังเป็นเวลา 1 เดือน และบันทึกข้อมูล

อย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลา 11 เดือน ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2556 ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2556 รวมระยะเวลาการศึกษา 12 เดือน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ศพที่ถูกฝังไว้จะมีการเปลี่ยนแปลงสภาพศพจากศพสมบูรณ์ (fresh) จนเหลือเพียงโครงกระดูกสมบูรณ์ (completely skeletal) ภายใน 8-11 เดือน (ณัฐธิดา ศรีนาค, นฤมลภรตสมพงษ์, สัจจิรา บุญมา, อรุณา ตั้งสมสุข, สุลาวัลย์ ลิ้มปัฐระสมบัติ, มาลีสา เข้มมศิลา และคนอื่น ๆ, 2558) และสามารถนำผลสรุปงานวิจัยมาอ้างอิงสำหรับการประเมินระยะเวลาที่เหมาะสมในการขุดศพโครงกระดูกขึ้นจากหลุมให้คงสภาพเดิมและสมบูรณ์มากที่สุด เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการตรวจพิสูจน์ในหลายด้านต่อไป ดังนั้นผู้เขียนจึงได้กำหนดแนวทางในการจัดการศพนิรนามหลังการฝังของสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ ณ สุสานสว่างอริยธรรมสถาน ดังต่อไปนี้

1. มีการขุดศพนิรนามขึ้นจากหลุมทุกปี โดยเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 หลังจากการจัดทำระบบการฝังศพนิรนาม เพื่อการเตรียมพื้นที่หลุมฝังให้เพียงพอในการฝังศพนิรนามในทุกปี

2. ศพนิรนามจะถูกฝังในหลุมของสุสานเป็นเวลาประมาณ 12-28 เดือน โดยอ้างอิงจากผลสรุปงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาระยะเวลาการเน่าเปื่อยของศพในสุสาน” เพื่อการขุดศพโครงกระดูกขึ้นจากหลุมในสภาพสมบูรณ์ ตัวอย่างเช่น ศพนิรนามที่ชันสูตรในปีพ.ศ. 2556 จะถูกฝังรอบแรกในเดือนมกราคม พ.ศ. 2556 จนถึงรอบฝังสุดท้ายในเดือนมกราคม พ.ศ. 2557 ดังนั้น การขุดศพนิรนามที่ชันสูตรในปีพ.ศ. 2556 จะดำเนินการขุดในปีพ.ศ. 2558 รวมระยะเวลาการฝังประมาณ 12-28 เดือน

3. การขุดศพนิรนามเพื่อจัดเก็บโครงกระดูก จะมีกระบวนการที่เป็นมาตรฐานนั้นคือมีการถ่ายภาพทุกขั้นตอนขณะทำการขุดศพรวมทั้งเก็บข้อมูลศพลงในแบบบันทึกสภาพ เพื่อให้ทราบชนิดและจำนวนกระดูกที่พบ สภาพกระดูก รวมทั้งความผิดปกติที่เกิดขึ้นบนกระดูก เช่น การหักของกระดูกหน้าแข้งก่อนเสียชีวิตหรือการใส่เหล็กตามกระดูก สิ่งเหล่านี้เป็นอัตลักษณ์ที่สำคัญของศพนิรนามนำไปสู่การติดตามคนหายต่อไป

4. ศพนิรนามโครงกระดูกหลังจากขุดขึ้นจากหลุมจะมีการทำความสะอาดและดูแลรักษา โดยการตรวจสภาพกระดูก 2 ครั้งต่อปี

ดังนั้นการกำหนดแนวทางการบริหารจัดการศพนิรนามในสุสาน ตั้งแต่การฝังศพนิรนาม และการจัดการศพนิรนามหลังการฝังถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญส่งผลให้การส่งศพคืนญาติได้ถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับหลักการสิทธิมนุษยชน และอำนวยความสะดวกให้กับประชาชนอย่างเสมอภาค ให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม

■ สรุป

การจัดทำระบบการฝังศพนิรนาม ในสุสานสว่างอริยะธรรมสถาน จังหวัดนครนายก เป็นการสร้างมาตรฐานด้านการฝังศพนิรนามของสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ให้มีแบบแผน โดยมีแนวทางดังนี้ การปฏิบัติงานตามระเบียบปฏิบัติ เรื่องการฝังศพนิรนามทำให้ได้ข้อมูลการฝังศพนิรนามที่มีความถูกต้องในทุกกระบวนการฝังศพ ตั้งแต่การจัดทำแผนผังหลุมศพเพื่อเห็นภาพรวม และทราบจำนวนหลุมศพและทราบจำนวนศพ

ที่ฝังทั้งหมดของพื้นที่ที่อยู่ในความดูแลของสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ การระบุเลขหลุมศพที่ชัดเจนเข้าใจง่ายต่อการนำศพไปฝัง การจัดทำป้ายศพที่ทนต่อสภาพแวดล้อมในหลุมศพ และมีขนาดเหมาะสมมองเห็นได้ชัดเจน ตลอดจนขั้นตอน การฝังศพนิรนามและการเก็บข้อมูลสภาพศพนิรนามก่อนฝัง การบันทึกข้อมูลลงทะเบียนการฝังศพนิรนาม เพื่อสามารถตรวจสอบได้ และสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในเรื่องการติดต่อขอรับศพหลังจากศพถูกนำไปฝังแล้ว ว่าสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ส่งศพคืนแก่ญาติได้ถูกต้องทุกราย สร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมในการสืบสวนสอบสวน กรณีมีการขอขุดศพเพื่อ การตรวจพิสูจน์เพิ่มเติมหรือญาติขอรับศพหลังจากพิสูจน์ยืนยันบุคคลแล้ว

นอกจากนี้ ได้พัฒนาระบบด้านการบริหารจัดการศพนิรนามหลังจากศพถูกฝังในสุสาน โดยทำการศึกษาวิจัยการศึกษาระยะเวลาการเน่าเปื่อยของศพในสุสาน โดยบันทึกและวิเคราะห์ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงสภาพศพในสุสานสว่างอริยะธรรมสถาน โดยศพที่ถูกฝังไว้ จะมีการเปลี่ยนแปลงสภาพศพจากศพสมบูรณ์ (fresh) จนเหลือเพียงโครงกระดูกสมบูรณ์ (completely skeletal) ภายใน 8-11 เดือน (ณัฐธิดา ศรีนาค และคนอื่น ๆ, 2558) จากผลการวิจัยสามารถใช้ในการประเมินเวลาในการดำเนินการขุดศพนิรนาม เพื่อเตรียมความพร้อมของหลุมฝังศพให้มีจำนวนเพียงพอต่อการฝังศพนิรนามในทุกปี ตลอดจนพัฒนาขั้นตอนการขุดศพนิรนามเพื่อการจัดเก็บโครงกระดูกในสภาพที่สมบูรณ์เหมาะสมต่อการตรวจพิสูจน์ในด้านอื่น ๆ ต่อไป เช่น การเก็บตัวอย่างกระดูกเพื่อการตรวจพิสูจน์สารพันธุกรรมเพื่อเก็บเป็นฐานข้อมูลศพนิรนาม

ในการเปรียบเทียบข้อมูลระหว่างศพนิรนามและบุคคลสูญหาย และการตรวจวิเคราะห์กระดูก เพื่อให้ได้ข้อมูลทางชีวภาพ ได้แก่ เชื้อชาติ เพศ อายุ ส่วนสูง ร่องรอยการบาดเจ็บก่อนเสียชีวิต และร่องรอยบาดแผลที่เป็นสาเหตุทำให้เสียชีวิตบนกระดูก เป็นต้น นอกจากนี้การขุดศพนิรนามทำให้ได้ข้อมูลอัตลักษณ์บุคคลของศพจากกระดูกเป็นประโยชน์ในการติดตามศพนิรนามหรือคนหายต่อไป ซึ่งโครงกระดูกที่ขุดขึ้นมาจะมีการทำความสะอาด จัดเก็บในกล่องกระดาษและเก็บรักษาในพื้นที่ที่เหมาะสม ตลอดจนมีระบบดูแลรักษาโครงกระดูก

■ ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ

ในประเทศไทย จะมีมูลนิธิต่าง ๆ ดำเนินการรับศพจากโรงพยาบาลที่มีหน่วยงานด้านการชันสูตรศพไปฝังยังสุสานของมูลนิธิทั่วประเทศ โดยแต่ละมูลนิธิจะมีระบบการจัดการฝังศพของตนเอง และยังคงมีการเผาศพเหล่านี้ซึ่งปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายในเรื่องการจัดการศพนิรนามที่ถูกฝังหลังจากชันสูตรศพว่าจะมีแนวทางอย่างไร ดังนั้นควรมีการหารือร่วมกันเพื่อหาแนวทางการจัดการศพนิรนามที่ถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งหน่วยงานของรัฐซึ่งตามกฎหมายมีอำนาจหน้าที่ในการรับแจ้ง ติดตาม สืบสวน สอบสวน หรือพิสูจน์เกี่ยวกับคนหายและศพนิรนาม และมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศพ ได้แก่ คณะกรรมการพัฒนาระบบการติดตามคนหายและการพิสูจน์ศพนิรนาม (เรียกย่อว่า “ค.พ.ศ.”) โดยให้สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ กระทรวงยุติธรรม ทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการ ของ ค.พ.ศ. (ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการ

รัฐมนตรีว่าด้วยการสนับสนุนการปฏิบัติงานติดตามคนหายและพิสูจน์ศพนิรนาม พ.ศ. 2558, 2558) แพทย์ชันสูตรศพ โรงพยาบาลรัฐที่มีหน่วยชันสูตรศพ มูลนิธิกุ้ยและพนักงานสอบสวนที่รับผิดชอบคดีเกี่ยวกับ ศพนิรนามในแต่ละท้องที่ทั่วประเทศ โดยอาศัยระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสนับสนุนการปฏิบัติงานติดตามคนหายและพิสูจน์ศพนิรนาม พ.ศ. 2558 เพื่อการขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการศพนิรนามในสุสานทั่วประเทศ ผู้เขียนเห็นว่ามีหลายประเด็นที่ควรดำเนินการ ดังนี้

■ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ ควรมีการจัดทำแผนพัฒนางานด้านการจัดระบบการฝังศพทั่วประเทศ โดยมีการพัฒนาร่วมกับองค์กรทั้งภายในประเทศที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการชันสูตรศพและการส่งศพฝัง อาทิ โรงพยาบาลภาครัฐ และมูลนิธิทั่วประเทศ เพื่อจัดระบบการจัดการฝังศพทั่วประเทศให้มีมาตรฐานเดียวกัน
2. หน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ ควรมีการวางแผนพัฒนางานด้านการกำหนดมาตรฐานการตรวจพิสูจน์บุคคลสูญหายและศพนิรนาม และหาแนวทางในการติดตามญาติของศพนิรนามและศพไร้ญาติ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการตรวจพิสูจน์บุคคลของศพนิรนามและศพไร้ญาติให้สามารถระบุบุคคลหรือยืนยันตัวบุคคลได้ถูกต้องและส่งคืนแก่ญาติได้มากขึ้น ช่วยแก้ปัญหาพื้นที่หลุมฝังศพและพื้นที่จัดเก็บโครงกระดูกหลังจากขุดขึ้นมาไม่เพียงพอในระยะยาว
3. หน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ ควรผลักดัน

ให้เกิดศูนย์กลางข้อมูลแห่งชาติ ของศพนินรนาม ศพไร้ญาติคนหาย และคนนินรนาม เช่นเดียวกับ NamUS.gov ของประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อให้ข้อมูลทั่วประเทศถูกจัดเก็บในฐานข้อมูลเดียวกัน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเปรียบเทียบข้อมูล ศพนินรนาม ศพไร้ญาติและคนหาย และการส่งศพ กลับคืนญาติได้มากขึ้น

4. หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับคนนินรนาม ควรมีแนวทางในการตรวจพิสูจน์ยืนยันบุคคล ของคนนินรนามที่รับเข้ามายังสถานคนไร้ที่พึ่ง เพื่อลดจำนวนศพนินรนามในอนาคต โดยเริ่มจากการพิมพ์ลายนิ้วมือและการเปรียบเทียบในระบบ ของกรมการปกครองเพื่อให้ตรวจเปรียบเทียบ ในฐานข้อมูลทะเบียนราษฎร ช่วยในการระบุ บุคคลเบื้องต้นและติดตามญาติต่อไป ก่อนที่ คนนินรนามจะเสียชีวิตลง

■ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. หน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ควรมีการศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับโรงพยาบาล ที่มีการชันสูตรศพทั่วประเทศ ช่องทางการส่งศพ ไปฝังของแต่ละโรงพยาบาล และมูลนิธิที่มีการ ดำเนินการนำศพจากโรงพยาบาลเพื่อไปฝัง ยังสุสานของแต่ละมูลนิธิ เพื่อวิเคราะห์ข้อมูล หรือเชื่อมโยงเกี่ยวกับการฝังศพของแต่ละ โรงพยาบาล รวมถึงระบบการจัดการฝังศพของ แต่ละมูลนิธิ เพื่อการบูรณาการด้านการฝังศพ ร่วมกันระหว่างสถาบันนิติวิทยาศาสตร์และ มูลนิธิทั่วประเทศ

2. หน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ เช่น สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ควรเผยแพร่ให้ความรู้ เกี่ยวกับศพนินรนามและศพไร้ญาติ การตรวจ

พิสูจน์อัตลักษณ์ศพนินรนาม ความสำคัญในการ เก็บรักษาศพนินรนาม การบริหารจัดการฝังศพ นินรนามที่เป็นระบบ การขุดศพนินรนามและการเก็บ รักษาโครงกระดูกศพนินรนาม ให้แก่เจ้าหน้าที่ มูลนิธิทั่วประเทศ ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการ ฝังศพ เพื่อให้เจ้าหน้าที่มูลนิธิมีความเข้าใจและ ตระหนักถึงความสำคัญในจัดเก็บและการรักษา สภาพศพนินรนามให้คงสภาพสมบูรณ์ อีกทั้งให้ ความรู้ด้านการจัดการกับข้อมูลเพื่อให้ข้อมูล การฝังศพนินรนามมีความถูกต้องและสามารถ ตรวจสอบข้อมูลย้อนกลับได้

3. สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ ให้ความรู้ด้าน การเผยแพร่ให้มีการพัฒนาการจัดทำแผนผัง หลุมศพและเก็บข้อมูลการฝังศพในระบบ อิเล็กทรอนิกส์แก่เจ้าหน้าที่มูลนิธิกักขัง เพื่อเป็น การสำรองข้อมูลป้องกันความเสี่ยงกรณีทะเบียน คุมการฝังศพสูญหาย

4. ควรมีการศึกษาวิจัยต่อยอดเพื่อการ บริหารจัดการศพอย่างยั่งยืนครบทุกกระบวนการ ตั้งแต่การพัฒนาระบบการฝังศพ การจัดการ ขุดศพที่เหมาะสมเพื่อให้ได้ ศพที่มีสภาพ โครงกระดูกที่สมบูรณ์เนื้อเยื่อย่อยสลายได้หมด ง่ายต่อการทำความสะอาด ตลอดจนระบบ การจัดเก็บรักษาโครงกระดูกให้มีสภาพสมบูรณ์ หลังจากขุดเพื่อการสร้างระบบมาตรฐานการ บริหารจัดการฝังศพนินรนามและศพไร้ญาติ

5. จากการทำระบบการฝังศพนินรนาม รวมถึงการพัฒนาด้านจัดการศพนินรนามหลังจาก ถูกฝัง ณ สุสานสว่างอริยะธรรมสถาน จังหวัด นครนายก ถือเป็นแนวทางเพื่อสร้างระบบ มาตรฐานการบริหารจัดการศพในทุกด้าน ได้แก่ ด้านการฝังศพ การขุดศพ และการดูแลรักษา โครงกระดูกหลังจากการขุดศพ ผู้เขียนเห็นว่า

ควรมีการเผยแพร่ความรู้ดังกล่าวให้แก่มูลนิธิทั่วประเทศ เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อการจัดการศพภายในสุสานของมูลนิธิ อาจจะไปสู่การแก้ไข ปัญหาเรื่องการเผาทำลายศพนรนามรวมไปถึงศพไร้ญาติ ดังนั้นสิ่งที่ผู้เขียนเห็นว่าควรมีดำเนินการต่อไป คือ สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ ควรมีการจัดทำระบบการบริหารจัดการศพไร้ญาติ ตั้งแต่ขั้นตอนการตรวจพิสูจน์ยืนยันบุคคล และการติดต่อ/ติดตามญาติของผู้เสียชีวิตกรณีศพไร้ญาติ เพื่อให้ทราบสถานะของศพไร้ญาติเหล่านี้ โดยมีแนวทางให้ญาติของผู้เสียชีวิตที่มีอำนาจตามกฎหมายเป็นผู้ตัดสินใจว่าจะดำเนินการประกอบพิธีกรรมแบบใดให้กับผู้เสียชีวิต ได้แก่

- 1) รับศพไปประกอบพิธีกรรมเอง
- 2) มอบศพให้มูลนิธิเพื่อฌาปนกิจและบำเพ็ญกุศล
- 3) มอบศพให้สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ เพื่อการศึกษา

ถือเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้ทราบสถานะของศพไร้ญาติ ถ้าญาติของผู้เสียชีวิตมอบให้มูลนิธิเพื่อฌาปนกิจและบำเพ็ญกุศล มูลนิธิก็สามารถดำเนินการฌาปนกิจศพไร้ญาติเหล่านี้ได้อย่างถูกกฎหมาย อย่างไรก็ตาม ต้องมีการหารือร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านศพนรนามและศพไร้ญาติ เพื่อกำหนดแนวทางจัดการศพร่วมกันอย่างเป็นระบบ มีมาตรฐานเดียวกันและถูกต้องตามกฎหมาย

■ บรรณานุกรม

ณัฐธิดา ศรีนาค, นฤมล ภราสมพงษ์, สัจจิรา บุญมา, อรุณมา ตั้งสมสุข, สุลาวัลย์

ลิมป์บุรณะสมบัติ, มาลิสสา เอี่ยมศิลา และคนอื่น ๆ. (2558). การศึกษาระยะเวลาการเน่าเปื่อยของศพในสุสาน. *วารสารกระบวนการยุติธรรม*, 8(3), 13-22.

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสนับสนุนการปฏิบัติงานติดตามคนหายและพิสูจน์ศพนรนาม พ.ศ. 2558. (2558). *ราชกิจจานุเบกษา*, 132(98ง), 1.

อภิรักษ์ นักร้อง. (2560). *แนวทางการปฏิบัติของ พงส.กรณีศพนรนาม*. ค้นเมื่อ 1 ธันวาคม 2563, จาก <https://lostpeople191.blogspot.com/2017/04/blog-post.html>

หนังสือต่างประเทศ

Chattopadhyay, S., Shee, B., & Sukul, B. (2013). Unidentified bodies in autopsy-A disaster in disguise. *Egyptian Journal of Forensic Sciences*, 3(4), 112-115.

Elkins, H., Tant, K., & Covington, P. (2019). *The Unidentified Dead in America*. Retrieved December 1, 2563, from http://idst190.web.unc.edu/2019/04/the-unidentified-dead-in-america/#_ftnref20

Halber, D. (2016). *How To Identify An Unidentified Body*. Retrieved December 1, 2563, from <http://digg.com/2016/192-days-as-john-doe>

Ritter, N. (2007). *Missing Persons and Unidentified Remains: The Nation's Silent Mass Disaster*. Retrieved December 1, 2563, from <https://nij.gov/journals/256/pages/missing-persons.aspx>

Sixwise.com. (2011). *Unidentified Human Remains: How Many are There in the U.S.?*

What Happens to Them?. Retrieved December 1, 2563, from <http://www.sixwise.com/newsletters/07/07/11/unidentified-human-remains-how-many-are-there-in-the-us-what-happens-to-them.htm>

Solomon, A. (2018). *State-funded Funerals: What Happens to the Unclaimed Dead? HowStuffWorks*. Retrieved December 1, 2563, from <https://people.howstuffworks.com/culture-traditions/state-funded-funerals-what-happens-to-unclaimed-dead.htm>

